

BARTŁOMIEJ CZYŻEWSKI*

Pamiętkowe żetony z Uniejowa

STRESZCZENIE | Na przestrzeni wieków w Uniejowie nigdy nie działała żadna mennica, nie doszło także do produkcji miejscowego pieniądza zastępczego. Dopiero w XXI w. pojawiły się w Uniejowie pamiętkowe żetony. Pierwsze uniejowskie numizmaty zostały wybite w 2006 r., a ostatnie pochodzą z 2019 r. W ciągu tych 13 lat mieszkańcy Uniejowa, turyści oraz kolekcjonerzy mogli zgromadzić aż 10 uniejowskich numizmatów.

SŁOWA KLUCZOWE | dukat lokalny, pamiętkowy żeton, żeton, Uniejów, Termy Uniejów, turniej rycerski

Souvenir tokens from Uniejów

SUMMARY | Over the long history of Uniejów, no mint had functioned in the city nor any local token money was produced there. Only in the 21st century special souvenir coins from Uniejów appeared. The first of these tokens were minted in 2006, the last ones in 2019. Within these 13 years the inhabitants of Uniejów, tourists and also collectors could collect as many as 10 souvenir tokens from Uniejów.

KEYWORDS | local ducat, souvenir token, token, Uniejów, Termy Uniejów, knight tournament

* Bartłomiej Czyżewski, radca prawny; <https://orcid.org/0000-0001-8371-1964>, e-mail: bzczyzewski@op.pl

Wprowadzenie

Przechadzając się po uniejowskim parku zamkowym, można natknąć się na pomnik Białej Damy. Na cokole statui zapisano legendę o tym, jak w średniowieczu ukryto na zamku w Uniejowie skrzynię ze skarbami, należącymi do arcybiskupów gnieźnieńskich. Wieść o ukrytym złocie i srebrze dotarła jednak do miejscowych zbójów, którzy chcąc zdobyć skarby, zagrozili śmiercią mieszkańcom Uniejowa. Aby zaradzić sytuacji, jeden z lokalnych młodzieńców postanowił poświęcić swoje życie i wyprowadzić zbójów na bagna, mając ich, że zna drogę do ukrytego skarbu. O swoim planie opowiedział jedynie swojej ukochanej Uniejce, córce sławnego Unieja. Dziewczyna nie chciała jednak zgodzić się na plan młodzieńca i jego śmierć na grzędzawiskach. Podstępnie uśpiła wybranka swojego serca, a następnie poinformowała łotrzyków, że zaprowadzi ich do skarbu. W rezultacie cała banda złoczyńców potopiła się na bagnach, niestety życie poświęciła także piękna Uniejka. Chcąc upamiętnić swą córkę oraz jej bohaterstwo Uniej – ojciec Uniejki, nakazał wybite złotych monet z jej wizerunkiem. Gawęda głosi, że do dzisiaj można odnaleźć te złote monety w zamkowym parku w Uniejowie¹.

Powyższa historia o czynie Uniejki oraz wybitych na jej cześć uniejowskich monetach to jednak wyłącznie piękna legenda o dawnych czasach Uniejowa. Miasto to bowiem, mimo korzeni sięgających przełomu XI/XII w., nigdy nie posiadało własnej mennicy, w której wybijane byłyby jakiegokolwiek monety, czy to w imieniu arcybiskupów gnieźnieńskich, czy też panującego władcy. W Uniejowie nie doszło także do żadnej emisji pieniądza zastępczego przez lokalne władze lub przedsiębiorców, co było zjawiskiem popularnym w czasach zaborów, a także w okresie I wojny światowej i powojennej inflacji. Nie znaczy to jednak, że na przestrzeni całej historii Uniejowa nie pojawiły się numizmaty związane z tym miastem – nastąpiło to jednak dopiero w XXI w., kiedy doszło do kilku emisji uniejowskich monet pamiątkowych.

¹ *Legenda o Białej Damie*, tablica na pomniku Białej Damy w parku zamkowym w Uniejowie.

Monety zastępcze – krótka charakterystyka

Pod pojęciem pieniądza zastępczego rozumie się znaki pieniężne zastępujące legalny pieniądz państwowy, wyemitowane przez podmioty nieposiadające uprawnień do emitowania legalnych środków pieniężnych. Wprowadzenie do obiegu pieniądza zastępczego wynikało najczęściej z powodów:

- zniknięcia z rynku legalnego pieniądza, w szczególności drobnych nominałów, co utrudniało lub wręcz uniemożliwiało prowadzenie handlu i usług (np. emisje lokalne miast z okresu I wojny światowej),
- dążenia do zamknięcia obiegu pieniądza na ściśle określonym terenie (np. emisje dominialne),
- chęci usprawnienia lub ułatwienia pracy (np. rozliczenia kelnerskie, marki narzędziowe),
- próby osiągnięcia jak największego zysku (np. emisje monet ceramicznych, nieprzeznaczone do użycia w obiegu, a przygotowane i wyprodukowane wyłącznie dla kolekcjonerów)².

Nie ma możliwości określenia kiedy dokładnie na ziemiach polskich pojawiły się pierwsze przykłady pieniądza zastępczego. Szacuje się jednak, że już w ostatnich dziesięcioleciach XVI w. w użyciu były pieniądze dominialne, funkcjonujące jako tzw. nienominalne znaki umowne, które przybierały przeróżne formy np. były wypalane na kawałkach drewna, bądź wyciskane na wygarbowanej skórze³. Dopiero w pierwszej połowie XVII w. pieniądz dominialny zaczął być wybijany w metalu, stając się coraz powszechniejszym⁴. W kolejnych wiekach pojawiły się dalsze rodzaje pieniądza zastępczego m.in. o charakterze deputatowym, wojskowym, reklamowym czy też obozowym. Największy rozkwit pieniądza zastępczego w Polsce przypada na wiek XIX i początek XX.

2 A. Schmidt, *Systematyka pieniądza zastępczego*, [w:] *Zastępcze znaki pieniężne w Polsce w XX w.*, Warszawa 1984, s. 57–58.

3 W. Garbaczewski, *Co to jest pieniądz dominialny?*, <https://web.archive.org/web/20160415090412/https://www.nbportal.pl/wiedza/numizmatyka/historia-monet/pieniaz-zastepczy/dominialny-co-to-jest-pieniaz-dominialny> [dostęp: 4.07.2023].

4 E. Baran, *Pieniądz zastępczy majątków ziemskich w kolekcji Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich*, „Czasopismo Zakładu Narodowego im. Ossolińskich” 1993, z. 2, s. 109; R. Gorzkowski, *Pokwitowania i placidła, powinności pańszczyźniane, praca ustawowa i najemna, szarwarki, czynsze – mające związek z dworem i usią*, Jaworowa 2022, s. 26–27.

Współczesne żetony pamiątkowe i dukaty lokalne

Metalowy pieniądz zastępczy niemalże zaniknął po II wojnie światowej w realiach Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. W użyciu pozostały właściwie jedynie marki narzędziowe⁵, stosowane w licznych fabrykach i zakładach, a także swoista forma pieniądza dominialnego w postaci metalowych, numerowanych znaczków, używanych w wielkopolskich Państwowym Gospodarstwach Rolnych do lat 50. XX w.⁶. Dopiero kilkadziesiąt lat po zakończeniu II wojny światowej można zauważyć w Polsce ponowne pojawienie się monet zastępczych, w postaci dotychczas nieznanego na tych terenach rodzaju numizmatów, jakimi są pamiątkowe żetony. Nie jest możliwe dokładne określenie, kiedy pojawiły się pierwsze takie żetony, wiadomo jednak, że np. już w połowie lat 70. XX w. w Muzeum Regionalnym w Kamieniu Pomorskim znajdowały się specjalne zestawy służące turystom do samodzielnego wybijania pamiątkowych żetonów⁷. Podobne przyrządy menniczne zaczęły coraz liczniej pojawiać się w kolejnych placówkach edukacyjnych. Rozpoczęto też produkcję stempli mennicznych przygotowywanych na różne okazje, np. turniej rycerski, festyn, wydarzenie o charakterze państwowym lub kościelnym. Obecnie, poza licznymi okazjami do samodzielnego wybicia żetonów, w coraz większej liczbie miejsc występują specjalne maszyny: „żetonomaty”, w których dostępne są pamiątkowe numizmaty.

Na początku XXI w. pojawił się w Polsce szczególny rodzaj pamiątkowych żetonów – dukaty lokalne. Jest to pieniądz wyjątkowy, gdyż posiada z jednej strony walory pamiątkowych numizmatów, a z drugiej jest pełnoprawnym pieniądzem zastępczym, pozwalającym na zakup określonych towarów i usług. Jako pierwsza na emisję tego typu pieniądza zdecydowała

5 Rodzaj żetonu zastawnego, zawierający najczęściej oznaczenie zakładu pracy oraz numer identyfikacyjny konkretnego pracownika. Żeton był pozostawiany przez pracownika przy zabieraniu z zakładowej narzędziowni potrzebnych mu do pracy narzędzi, a następnie przy ich zwrocie otrzymywał go z powrotem.

6 A. Gościnnny, *Emisje dominialne z gminy Płużnica na podstawie żetonu z miejscowości Czaple (Treuhausen)*, <http://pluznickiehistorie.pl/tematycznie/monety-z-majakow-czaple-i-dzialowol/> [dostęp: 10.01.2023]; B. Czyżewski, *Marki narzędziowe z widzewskich fabryk*, „Rocznik Łódzki” 2019, t. 69, s. 150–152.

7 B. Czyżewski, *Turystyczny „denar” z Kamienia*, <https://zastepczy.wordpress.com/2018/11/13/turystyczny-denar-z-kamienia/> [dostęp: 10.01.2023].

się gmina Jastarnia w 2006 r.⁸ Pomysł jastarniańskiego dukata lokalnego trafił na bardzo podatny grunt, przyciągając zainteresowanie turystów oraz kolekcjonerów. W efekcie już w kolejnym roku kilkanaście innych miast i gmin zdecydowało się na własne emisje dukatów lokalnych. Szybko zauważono, że tego typu wydarzenie to nie tylko promocja danego emitenta – beneficjentami stali się lokalni przedsiębiorcy, u których można było wymienić dukaty na usługi i towary. Dukaty lokalne pozwalały nie tylko na zdobycie ciekawej pamiątki, ale również na przyciągnięcie turystów i wpłynięcie na rozwój danego miejsca. Szczyt popularności dukatów lokalnych przypadł na 2013 r., kiedy to wyemitowało je niemal sto podmiotów na terenie całego kraju. W kolejnym roku było już o kilkanaście mniej emisji, a tendencja spadkowa utrzymywała się także w następnych latach. Mimo znacznego spadku popularności i zainteresowania nawet obecnie nadal zdarzają się emisje dukatów lokalnych.

W przypadku Uniejowa, na przestrzeni lat 2006–2019 doszło do sześciu emisji, w ramach których wybito łącznie dziesięć różnych pamiątkowych numizmatów.

„Bogumiłki” i „kniejówki”

Pierwsze uniejowskie żetony powstały przy okazji organizacji II Wielkiego Turnieju Rycerskiego w Uniejowie, który odbył się w dniach 1–2 lipca 2006 r. Z odnalezionych informacji wynika, że organizator imprezy (Bractwo Rycerskie Ziemi Łęczyckiej „Signum Temporis” z Łęczycy) planował pierwotnie przygotować na turniej aż cztery rodzaje żetonów – miedziane „bogumiłki” wybite w brązie złocistym „uniejówki” o wartości 10 zł, a także monety srebrne o wartości 100 zł oraz monety złote, których ostateczna wartość nie została ustalona na etapie planowania turnieju rycerskiego. „Bogumiłki” i „uniejówki”, które swoimi nazwami nawiązywały do postaci bł. Bogumiła oraz miasta Uniejów, miały być dostępne na terenie strefy rzemieślników, a turyści mieli je nabywać w specjalnym kantorze, by następnie za ich pośrednictwem kupować na kramach oferowane przez rzemieślników produkty. Srebrnych i złotych numizmatów nie planowano wprowadzać do użytku podczas imprezy, zapewne miały mieć charakter wyłącznie kolekcjonerski⁹.

8 <https://jastarnia.pl/aktualnosci/wiecej/28> [dostęp: 10.01.2023].

9 <http://www.freha.pl> [dostęp: 25.03.2019].

Ostatecznie, prawdopodobnie z uwagi na duże koszty, zdecydowano się na przygotowanie jedynie monet wybijanych w metalach nieszlachetnych. Doszło jednocześnie do zmiany nazwy „uniejęwek” – określeniem „kniejówki” nawiązując do gęstego, dużego lasu. Ustalono także, że „bogumiłki” miały mieć wartość 10 zł, a „kniejówki” 5 zł. Organizatorzy turnieju podjęli decyzję, że rzemieślnicy, wystawiający swoje kramy w ramach strefy rzemieślników, będą zobowiązani do używania przy transakcjach ww. specjalnych monet oraz oficjalnego pieniądza o najniższych nominałach, tj. 1 i 2 zł oraz groszowych¹⁰. Wynika z tego, że nie przygotowano dla turystów stanowiska do samodzielnego wybijania „bogumiłek” i „kniejówek”, zostały one wcześniej przygotowane i można je było nabyć w specjalnych punktach lub przy okazji zakupów u rzemieślników.

Należy podkreślić, że „bogumiłki” i „kniejówki” poza funkcją pamiątkową wpisują się również w definicję pieniądza zastępczego, można było bowiem nabyć za nie na terenie jarmarku średniowiecznego określone towary i usługi.

W ramach tej pierwszej uniejowskiej emisji wybito wymienione dwa rodzaje monet, tj.: „kniejówki” (poz. 1.1 i 1.2) i „bogumiłki” (poz. 2.1–2.3). Łącznie jednak można wyróżnić aż pięć odmiennych typów monet. Obydwa rodzaje żetonów wybito w mosiądzu oraz miedzi.

W przypadku „kniejówek” na ich awersach przedstawiono wizerunek zamku w Uniejowie oraz napis *II TORNEAMENTUM MILITE*, a na rewersach ukazano postać św. Jerzego, walczącego ze smokiem oraz napis otokowy + *SOCIETAS MILITARIS SIGNUM TEMPORIS*. Co ciekawe na tarczy trzymanej przez świętego można dostrzec *fleur-de-lis*, figurę heraldyczną, która znajduje się także w herbie Uniejowa.

„Bogumiłki” również wybito w mosiądzu oraz miedzi, przy czym monety mosiężne wykonano nie tylko na krążkach, ale także w formie klip. Nie jest wiadome, czy kwadratowe żetony były dostępne w trakcie II Wielkiego Turnieju Rycerskiego w Uniejowie, czy też stanowiły np. jedynie próbę technologiczną stempli menniczych.

Na awersach „bogumiłki” prezentują odwzorowanie relikwiarza bł. Bogumiła, przechowywanego w uniejowskiej kolegiacie, a także napis *SANCTUS BOGUMILUS*. Rewers zawiera w centrum herb Uniejowa oraz

¹⁰ <http://www.freha.pl/index.php?showforum=107>, post z dnia 17.06.2016 [dostęp: 25.03.2019].

napis w otoku + *MONETA NOVA CIVITATIS UNIEJ*. Dodatkowo na każdej monecie można dostrzec zarówno po stronie awersu, jak i rewersu, znak menniczy projektanta monet. Drugą cechą wspólną wszystkich żetonów jest to, że na każdej z nich, po obydwu stronach, przy krawędzi awersu i rewersu znajduje się po 48 ząbków.

Wykonanie wszystkich żetonów cechuje się wysoką starannością. Autor stempli w sposób wierny przedstawił zarówno wizerunek relikwiarza bł. Bogumiła, uniejowskiego zamku, jak również scenę walki św. Jerzego ze smokiem. Dodatkowym walorem estetycznym jest zastosowanie czcionki stylizowanej na pismo gotyckie – szwabachę. Dzięki temu żetony jeszcze bardziej wpisywały się w charakter wydarzenia, jakim był turniej rycerski połączony ze strefą rzemieślników.

Wszystkie powyższe żetony zostały wykonane na zamówienie Bractwa Rycerskiego Ziemi Łęczyckiej „Signum Temporis” z Łęczycy¹¹, a ich projektantem oraz twórcą stempli menniczych był Janusz Ćwiertnia¹². Nie jest znany nakład poszczególnych monet.

Żetony z Kasztelu Rycerskiego

Kolejne uniejowskie żetony zostały wybite najprawdopodobniej w 2008 r.¹³ jako forma pamiątki z Kasztelu Rycerskiego. Brak jest bowiem informacji, aby przy okazji IV Wielkiego Turnieju Rycerskiego w Uniejowie, jaki odbywał się w dniach 4–5 sierpnia 2008 r., miało miejsce wykorzystanie przedmiotowych żetonów na terenie jarmarku średniowiecznego. Należy zatem przyjąć, że ta emisja pełniła już jedynie funkcję pamiątkową.

Żetony zostały wybite w dwóch metalach – miedzi (poz. 3.1) i aluminium (poz. 3.2)¹⁴. Obydwie odmiany żetonów zawierają tożsame

11 W Internecie można znaleźć błędne informacje, że emitentem był Urząd Miasta Uniejów (<https://www.katalogmonet.pl/Katalog/Pieniazd-zastepczy/III-RP-Zetony/Zetony-pamiatkowe/17116-Uniejow-sw-Bogumil-KLIPA-dp12> [dostęp: 10.01.2023]).

12 Na stronie internetowej Janusza Ćwiertni uniejowskie żetony z wizerunkiem relikwii św. Bogumiła oraz zamku w Uniejowie zostały ujęte w katalogu wyrobów z 2007 r. (<http://www.mincerzopolski.pl/wp-content/uploads/2012/03/2007.pdf> [dostęp 10.01.2023]).

13 Opisywane żetony zostały ujęte na stronie internetowej Janusza Ćwiertni w katalogu wyrobów z 2008 r. (http://www.mincerzopolski.pl/katalogi/2008_katalog_monet.pdf [dostęp 10.01.2023]).

14 Zob. katalog na końcu artykułu.

wizerunki. Po stronie awersu znajduje się wizerunek Kasztelu Rycerskiego oraz napis w otoku + KASZTEL RYCERSKI + NA GORĄCYCH ŹRÓDŁACH. Na rewersie umieszczono w centralnej części herb Uniejowa oraz napis w otoku + *CASTRUM ANTIQUM* + *PORTA TEMPORIS*. Dodatkowo zarówno awers, jak i rewers zawierają znak menniczy projektanta monet. Przy obrzeżu każdej monety, po obydwu stronach, znajduje się otok złożony z 79 perełek.

Opisywane numizmaty, podobnie jak żetony wybite przy okazji IV Wielkiego Turnieju Rycerskiego w Uniejowie, cechują się bardzo dobrym wykonaniem. Wizerunek Kasztelu Rycerskiego zachowuje odpowiednie proporcje i perspektywę, jest też bardzo szczegółowy. Najprawdopodobniej w związku z tym, że żetony nie były związane z żadnym wydarzeniem o charakterze rekonstrukcji historycznej, zrezygnowano ze stylizowanej czcionki.

Żetony wykonano na zamówienie Rycerskiego Stowarzyszenia „Porta Temporis” z Uniejowa. Podobnie jak w przypadku pierwszej emisji, tak i tutaj projekt i stemple mennicze żetonów wykonał Janusz Ćwiertnia. Nie jest znany nakład żetonów.

Zamek arcybiskupów gnieźnieńskich w Uniejowie – Termy Uniejów

Ostatnie trzy emisje żetonów, jakie miały miejsce w Uniejowie można powiązać z działalnością otwartych w dniu 19 lipca 2008 r. Term Uniejów. Każdy z tych numizmatów pełnił funkcję wyłącznie pamiątkową.

Pierwszy ze wskazanych żetonów (poz. 4) po stronie awersu zawiera wizerunek uniejowskiego zamku od frontu oraz napis w otoku ZAMEK ARCYBISKUPÓW GNIEŹNIEŃSKICH W UNIEJOWIE. Przedstawienie zamku różni się od tego, jakie można ujrzeć na żetonach z 2006 r. W tym przypadku budowla ukazana jest z innego kąta i większego oddalenia. Dodatkowo wizerunek zamku nie jest tak szczegółowy, jak na starszych numizmatach. Z kolei na rewersie umieszczono logo Term Uniejów oraz napis otokowy GORĄCE ŹRÓDŁA SOLANKOWE TERM Y UNIEJÓW. Jednocześnie warto zwrócić uwagę, że widoczne logo Term Uniejów to dawne oznaczenie obiektu. Było ono używane od otwarcia Term do całkowitej zmiany symboli i wizerunku marki, która rozpoczęła się już

w 2011 r., a zakończyła ok. maja 2012 r.¹⁵. Dzięki temu, z uwagi na brak wskazania jakiegokolwiek daty, można określić czas wyemitowania opisywanego numizmatu na lata 2008–2012.

W Internecie można znaleźć informację, że emitentem tych żetonów był Urząd Miasta Uniejów¹⁶. Jest to jednak błędny zapis, gdyż zgodnie z informacją uzyskaną bezpośrednio w Urzędzie Miasta Uniejów podmiotem odpowiedzialnym za zamówienie żetonów było wyłącznie Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej „Termy Uniejów” Sp. z o.o. w Uniejowie. Wykonawcą opisywanego pamiątkowego żetonu było Wydawnictwo Kartograficzne „Mapy Ścienne Beata Piętka” z siedzibą w Warszawie. Mimo kilku prób nie udało się nawiązać kontaktu z wykonawcą żetonów i uzyskać szczegółowych informacji, w tym dotyczących twórcy stempli oraz wielkości nakładu.

Mimo upływu lat od emisji pamiątkowego żetonu i niemożności jego zakupu na terenie Term Uniejów, producent przez długi czas oferował możliwość nabycia bezpośrednio we własnym sklepie lub też za pośrednictwem jednego z serwisów sprzedażowych. Żeton był dostępny jeszcze w lutym 2022 r.¹⁷, obecnie już nie ma możliwości jego zakupu¹⁸.

Uniejów zamek arcybiskupi – Kasztel Uniejów

Kolejnym pamiątkowym żetonem (poz. 5), który wiąże się z uniejowskimi Termami, jest numizmat przygotowany przez „Skarbiec Królewski” – firmę stanowiącą część działalności Olsztyńskiego Centrum Turystyki „Zielona Grusza” Rafał Sieradzki w Olsztynie.

Na awersie żetonów umieszczono wizerunek zamku w Uniejowie z nałożonym starym logiem Term Uniejów oraz napisem u dołu UNIEJÓW ZAMEK ARCYBISKUPI. Dodatkowo można dostrzec znak mieniczny w postaci liter

15 <https://www.katalogmonet.pl/Katalog/Pieniazd-zastepczy/III-RP-Zetony/Zetony-pamiatkowe/17118-Uniejow-Zamek-Arcybiskupow-Gnieznieńskich-Termy-dp3> [dostęp: 10.01.2023].

16 <https://www.katalogmonet.pl/Katalog/Pieniazd-zastepczy/III-RP-Zetony/Zetony-pamiatkowe/17118-Uniejow-Zamek-Arcybiskupow-Gnieznieńskich-Termy-dp3> [dostęp: 10.01.2023].

17 <https://archiwum.allegro.pl/oferta/uniejow-term-y-uniejow-i6693473920.html> [dostęp: 10.01.2023].

18 <https://mapy.com.pl/produkt/moneta-mosiezna-uniejow-term-y-uniejow/> [dostęp: 10.01.2023].

SK. Na rewersie z kolei ukazano fragment uniejowskiego Kasztelu Rycerskiego oraz napis u dołu UNIEJÓW KASZTEL. Numizmaty wykonano z zachowaniem najwyższych standardów, a przedstawione na nich zamek oraz kasztel w sposób realny odwzorowują prezentowane budowle, zachowując wysoki poziom szczegółowości.

Firma Olsztyńskie Centrum Turystyki „Zielona Grusza” Rafał Sieradzki w Olsztynie zakończyła swą działalność w czerwcu 2016 r.¹⁹, a będąca jej kontynuatorem „Mennica Królewska” Sp z o.o. z siedzibą w Olsztynie znajduje się od października 2022 r. w stanie likwidacji²⁰. W związku z usunięciem stron www i wyłączeniem firmowych skrzynek e-mail nie udało się nawiązać kontaktu z osobami odpowiedzialnymi za emisję opisywanego numizmatu. Tym samym brak jest jakichkolwiek dalszych informacji związanych z jego emisją, w szczególności odnoszących się do podmiotu zamawiającego, wykorzystanego metalu oraz wielkości nakładu. Jedynie w oparciu o archiwalną stronę „Skarbcza Królewskiego” i dostępne tam dane dotyczące innych emisji można wnioskować, że uniejowskie numizmaty wybito stemplem lustrzanym w stali pozłacanej, ich średnica wynosiła 31 mm, a nakład mieścił się w przedziale 1 000–3 000 szt.²¹.

Nie jest znana data wybicia przedstawionego numizmatu, jednak wykorzystanie starego loga Term Uniejów sugeruje, że musiało to nastąpić w okresie 2008–2012 r.

Żeton pamiątkowy z 2019 r.

Ostatnim żetonem (poz. 6), jaki obecnie można wiązać z Uniejowem, jest numizmat wybity przy okazji uroczystego otwarcia Term Uniejów po przeprowadzonej rozbudowie kompleksu termalno-basenowego, które miało miejsce w dniu 19 czerwca 2019 r. W uroczystości brało udział wielu znamienitych gości, w tym m.in. polscy parlamentarzyści, przedstawiciele łódzkich instytucji wojewódzkich i powiatowych, delegaci miast partnerskich gminy Uniejów.

Na uczestników imprezy czekało wiele atrakcji, w tym również stanowisko mincerza, który na miejscu wybijał dla każdego gościa pamiątkową monetę. W ręczane numizmaty były wzorowane na unikatowej złotej monecie króla

19 Informacja w oparciu o wpis w bazie Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej (nr NIP 9491610533).

20 Informacja w oparciu o wpis w Krajowym Rejestrze Sądowym (nr KRS 0000614624).

21 <https://web.archive.org/web/20130706002213/http://mennica-krolewska.pl/index.php/oferta> [dostęp: 10.01.2023].

Władysława I Łokietka, która znajduje się w zbiorach Muzeum Narodowego w Krakowie²². Organizatorzy stanowiska mincerskiego uznali, że tak doniosła uroczystość, jaką jest otwarcie rozbudowanych term w Uniejowie, powinna być uhonorowana wyjątkowym numizmatem, a takim niewątpliwie jest właśnie replika złotej monety Władysława I Łokietka²³.

Z przykrością zauważyć jednak należy, że osoby odpowiedzialne za pomysł oraz wybijanie pamiątkowych żetonów w żaden sposób nie oznaczyły na tych numizmatach okoliczności ich wybicia. Żetony te bowiem, jak już zostało wcześniej wspomniane, stanowią wizerunkowo wierne repliki polskiej złotej monety z pierwszej połowy XIV w., prezentując postać siedzącego władcy i napis *WLADISLAVS. DI. G. REX* (awers) oraz przedstawienie stojącego biskupa i napis *S. STANISLAVS. POLE* (rewers). Jedynym wizualnym elementem, który odróżnia te pamiątkowe żetony od oryginału, jest nabita punca „f”²⁴.

Szkoda, że pomysłodawcy oraz osoby wybijające żetony nie dodali chociażby daty i/lub miejsca uroczystości. Dzięki temu numizmaty można by jednoznacznie łączyć z Uniejowem. Brak tego typu elementów pozbawia je bowiem tego szczególnego pamiątkowego charakteru. Dla osób nieposiadających wiedzy, kiedy i przy jakiej okazji doszło do ich wybicia, żetony te przedstawiają bowiem tylko i wyłącznie świetnie wykonane repliki złotej monety Władysława I Łokietka.

Katalog

I.I	 <p data-bbox="438 1348 939 1408">Il. 1. Ze zbiorów autora metal: mosiądz, średnica: 27,2 mm, waga: 7,48 g</p>
-----	---

22 A. Owczarek, *Uroczyste otwarcie nowej części kompleksu „Termy Uniejów”*, „Uniejowskie strony” 2019, nr 3, s. 28; A. Zwoliński, *Uniejowski kompleks termalno-basenowy po rozbudowie*, „W Uniejowie” 2019, nr 78, s. 3.

23 8TVR, *Otwarcie nowej części Term Uniejów*, YouTube, 25.06.2019, [https://www.youtube.com/watch?v=pO27cE\]gXkQ](https://www.youtube.com/watch?v=pO27cE]gXkQ) [dostęp: 10.01.2023].

24 Skrót od słowa faksymile.

I.2	 <p data-bbox="438 482 921 547">Il. 2. Ze zbiorów autora metal: miedź, średnica: 27,7 mm, waga: 7,18 g</p>
2.I	 <p data-bbox="438 866 921 931">Il. 3. Ze zbiorów autora metal: mosiądz, średnica: 21,8 mm, waga: 2,99 g</p>
2.2	 <p data-bbox="438 1248 921 1314">Il. 4. Ze zbiorów autora metal: mosiądz, średnica: 24,72 x 24,72 mm, waga: 5,02 g</p>

2.3	 <p>Il. 5. Ze zbiorów autora metal: miedź, średnica: 21,6 mm, waga: 3,12 g</p>
3.1	 <p>Il. 6. Ze zbiorów autora metal: mosiądz, średnica: 27,6 mm, waga: 7,42 g</p>
3.2	 <p>Il. 7. Ze zbiorów autora metal: aluminium, średnica: 27,7 mm, waga: 2,44 g</p>

4	 <p>Il. 8. Ze zbiorów autora metal: mosiądz, średnica: 30,4 mm, waga: 11,9 g</p>
5	 <p>Il. 9. Autorstwo: Aleksandra Sikorska metal: stal pozłacana, średnica: 31 mm, waga: nieznana</p>
6	 <p>Il. 10. Autorstwo: Maciej Bartosik metal: nieznany, średnica: ok. 22 mm, waga: nieznana</p>

Chciałbym podziękować Pani Aleksandrze Sikorskiej za przygotowanie szkicu żetonu „Uniejów Zamek Arcybiskupi – Kasztel Uniejów” oraz Panu Maciejowi Bartosikowi – inspektorowi ds. promocji w Urzędzie Miasta Uniejów, za pomoc i szereg cennych informacji.

Bibliografia

- Baran E., *Pieniądz zastępczy majątków ziemskich w kolekcji Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich*, „Czasopismo Zakładu Narodowego im. Ossolińskich” 1993, z. 2.
- Czyżewski B., *Marki narzędziowe z widzewskich fabryk*, „Rocznik Łódzki” 2019, t. 69.
- Gorzkowski R., *Pokwitowania i płacidła, powinności pańszczyźniane, praca ustawowa i najemna, szarwarki, czynsze – mające związek z dworem i wsią*, Jaworowa 2022.
- Owczarek A., *Uroczyste otwarcie nowej części kompleksu „Termy Uniejów”*, „Uniejowskie strony” 2019, nr 3.
- Schmidt A., *Systematyka pieniądza zastępczego*, [w:] *Zastępcze znaki pieniędzy w Polsce w XX w.*, Warszawa 1984.
- Zwoliński A., *Uniejowski kompleks termalno-basenowy po rozbudowie*, „W Uniejowie” 2019, nr 78.

Źródła internetowe

- <http://mennica-krolewska.pl/index.php/oferta> [dostęp: 10.01.2023].
- <http://pluznickiehistorie.pl/tematycznie/monety-z-majatkow-czapple-i-dzialowo/> [dostęp: 10.01.2023].
- <http://www.freha.pl/> [dostęp 25.03.2019].
- http://www.mincerzopolski.pl/katalogi/2008_katalog_monet.pdf [dostęp: 10.01.2023].
- <http://www.mincerzopolski.pl/wp-content/uploads/2012/03/2007.pdf> [dostęp: 10.01.2023].
- <https://archiwum.allegro.pl/oferta/uniejow-termyn-uniejow-i6693473920.html> [dostęp: 10.01.2023].
- <https://jastarnia.pl/aktualnosci/wiecej/28> [dostęp 10.01.2023].
- <https://mapy.com.pl/produkt/moneta-mosieczna-uniejow-termyn-uniejow/> [dostęp: 10.01.2023].
- <https://web.archive.org/web/20160415090412/https://www.nbportal.pl/wiedza/numizmatyka/historia-monet/pieniazd-zastepczy/dominialny-co-to-jest-pieniazd-dominialny> [dostęp: 4.07.2023].
- <https://www.facebook.com/photo/?fbid=296140137139366&set=a.554464346716663> [dostęp: 10.01.2023].

[https://www.katalogmonet.pl/Katalog/Pieniaz-zastepczy/III-RP-Zetony/
Zetony-pamiatkowe/17116-Uniejow-sw-Bogumil-KLIPA-dpr2](https://www.katalogmonet.pl/Katalog/Pieniaz-zastepczy/III-RP-Zetony/Zetony-pamiatkowe/17116-Uniejow-sw-Bogumil-KLIPA-dpr2) [dostęp:
10.01.2023].

[https://www.katalogmonet.pl/Katalog/Pieniaz-zastepczy/III-RP-Zetony/
Zetony-pamiatkowe/17118-Uniejow-Zamek-Arcybiskupow-Gniez-
nieńskich-Termy-dp3](https://www.katalogmonet.pl/Katalog/Pieniaz-zastepczy/III-RP-Zetony/Zetony-pamiatkowe/17118-Uniejow-Zamek-Arcybiskupow-Gnieznieńskich-Termy-dp3) [dostęp: 10.01.2023].

<https://www.youtube.com/watch?v=pO27cEJgXkQ> [dostęp: 10.01.2023].

[https://zastepczy.wordpress.com/2018/11/13/turystyczny-denar-z-kamienia/
\[dostęp: 10.01.2023\].](https://zastepczy.wordpress.com/2018/11/13/turystyczny-denar-z-kamienia/)

Inne źródła

Centralna Ewidencja i Informacja o Działalności Gospodarczej.

Krajowy Rejestr Sądowy. *Legenda o Białej Damie*, tablica na pomniku Białej Damy w parku zamkowym w Uniejowie.